

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קח

ערש"ק פרשת לך לך ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת פרשת לך לך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קח), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבאר הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

845 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017/8

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור מה שהסיפור אודות אברהם בהתורה מתחיל בהציווי "לך לך מארצך גו", ולא ממעלותיו הגדולות ופעולותיו שפעל עוד קודם לכן; מהות החילוק בין בני" לשאר האומות, כפי שהחלה ביהודי הראשון, אברהם אבינו.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 47 ואילך)

יינה של תורה

ביאור הטעם בכך שדוקא ביצחק "יקרא לך זרע", הגם שישמעאל היה ג"כ מושלם ביראת אלקים; החילוק בין דרכו של ישמעאל לדרכו של יצחק, וההוראה מזה בחינוך הילדים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק א עמ' 18 ואילך)

חידושי סוגיות

יקשה ע"פ הכס"מ בדברי הרמב"ם שחילק בין ב' הקדושות דהכניסות לארץ, וידחה ביאורי המפרשים דעדיין אינו מיושב מפני מה אין כיבוש האומות מפקיע מקדושה שני; יבאר באופן מחודש דדין קדושה אינו תלוי בקנין הארץ כ"א הוא ענין בפ"ע שנפעל בהכניסה, ובזה יישב דתלוי אופן הקידוש אי נעשה בדרך כיבוש או חזקה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טו עמ' 100 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נ"ע במעלת סיפורי חסידים.

(אגרות קודש חלק ו ע' עה)

מקרא אני דורש

יחודו של אברהם כיהודי הראשון

ביאור מה שהסיפור אודות אברהם בהתורה מתחיל בהציווי "לך לך מארצך גו", ולא ממעלותיו ופעולותיו שפעל עוד קודם לכן; מהות החילוק בין בני"ל לשאר האומות, כפי שהחלה ביהודי הראשון, אברהם אבינו

א. פרשתנו מתחלת בדיבור ה' אל אברהם "לך לך מארצך וממולדתך גו" ואעשך לגוי גדול גו". וברמב"ן (יב, ב) עומד על ע"כ ד"זאת הפרשה לא בארה כל הענין – כי מה טעם שיאמר לו הקב"ה עזוב ארצך והיטיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו בעולם, מבלי שיקדים שהי' אברהם עובד אלקים או צדיק תמים כו', ומנהג הכתוב לומר התהלך לפני ותשמע בקולי ואיטיבה עמך כאשר בדוד ובשלמה וכו'".

ומבאר, דאברהם ברח מאור כשדים היות ועשו לו שם "רעות רכות על אמונתו בהקב"ה", ובתוכניתו הי' "ללכת ארצה כנען", אך לפועל נתעכב בחרן. ואמר לו הקב"ה "לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב בתחילה שתהי' עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגויים ההם", ולא כפי שהי' באור כשדים "שהיו מבזים ומקללים אותו ושמו אותו כבור או בכבשן האש". ומסיים – "אבל התורה לא תרצה להאריך בדעות עובדי גילולים ולפרש הענין שהי' בינו ובין הכשדים באמונה, כאשר קצרה בענין דור אנוש וסברתם בע"ג שחידשו".

אך עדיין אין הענין מבואר כל צרכו. דלכאורה היתה צריכה התורה לכתוב בקיצור עכ"פ "שהי' אברהם עובד אלקים או צדיק תמים" בתור הקדמה ל"ויאמר ה' אל אברם לך לך גו".

לקראת שבת

וע"ד הא דמצינו בנח, שקודם דיבור ה' לנח (בריש פרשת נח) מקדים הכתוב "נח איש צדיק גו'", ועוד קודם לכן (בס"פ בראשית) – "ונח מצא חן בעיני ה'".

עאכו"כ בנוגע לאברהם, אשר במדרשי חז"ל מסופר בארוכה בגודל מעלתו וצדקתו ועבודתו את ה' במסירות־נפש עוד בהיותו באור כשדים וחרן, שזו היתה ההקדמה והסיבה לאמירת ה' לאברהם "לך לך וגו'" – ובכ"ז לא נזכר כ"ז כלל בתורה שבכתב, ועד שבס"פ נח מחשבת התורה את אברהם כאחד ממשפחת תרח, בלא שנזכר כלל עכ"פ שנבדל מכל שאר בני משפחתו!

ב. וי"ל הביאור בזה:

התחלתו של עם ישראל היא מאברהם אבינו, שהי' היהודי הראשון; ובאברהם גופא, הנה הבדלתו משאר בני אדם שבארצו ומבית אביו, החלה בציווי ה' לאברהם "לך לך מארצך גו'".

ובכך שהתורה מתחלת הסיפור אודות ייחודו דאברהם ב"ויאמר ה' אל אברם גו'" (הגם שעוד זמן קודם לכן כבר "הכיר אברהם את בוראו" ונתקרב לקב"ה; ופרסם "לכל העולם שיש שם אלקה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד" (ל' הרמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג), ועד משסר נפשו ע"כ (ליפול בכבשן האש כו') בהיותו באור כשדים) – הנה בזה באה להדגיש מהותו של אברהם ועם ישראל:

דהנה, קירובם ושייכותם של שאר האומות לבורא עולם, קשורה בידיעתם והכרתם את הבורא, דעיי"ז קשורים הם להקב"ה ומקיימים מצוותיו. אבל בכנ"י, עיקר קירובם לאלקות ומציאותם בתור יהודים (אינה מצד שיש להם הכרה בבורא עולם, ולכן מתקשרים הם עמו, אלא) הוא מצד שהקב"ה הבדילם מן האומות. ובלשון חז"ל (נוסח הגש"פ) "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", "קרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבתנו ליחודו" (ל' הרמב"ם הל' חו"מ פ"ז ה"ד).

ומכיון שהבדלה זו היתה מצד הבורא, מובן, אשר בכנ"י אינם רק סוג בהבריאה (בדוגמת הנבראים האחרים) אשר יותר קרוב הוא להקב"ה משאר בני אדם – אלא הם מהות אחרת לגמרי.

והיינו, דמציאותם של כל הנבראים היא מציאות נברא, משא"כ בכנ"י במהותם הם ענין של אלקות הנמצא בהבריאה [דלא רק נשמת היהודי היא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), אלא גם בנוגע להגוף דכנ"י נאמר "ובנו בחרת מכל עם ולשון", דהקב"ה בחר בכנ"י, בגופים שלהם (וכידוע, דלשון 'בחירה' נופלת רק בדברים השווים זל"ז, ולכן אין שייך לפרש ד"ובנו בחרת" קאי על נשמות בכנ"י, אלא על הגופים שלהם, שבהם הם נדמים לשאר האומות)].

ועד"ז הוא בנוגע להמצוות דב"נ והמצוות דכנ"י, דהחילוק ביניהם הוא לא רק חילוק

לקראת שבת

ט

בכמות (ז' מצוות או תרי"ג מצוות), אלא זהו חילוק באיכות ומהות:

המצוות דב"נ תוכנן (בעיקר) הוא ישוב העולם, זיכוך האדם, דמין המדבר וכללות העולם יהי' כדבעי; וזיכוך ושלימות העולם (ומין המדבר), נעשה עי"ז שב"נ מקיימים את המצוות שלהם (דלכן המצוות דב"נ הם ענינים שאפשר לקיימם אפי' מצד "הכרע הדעת").

משא"כ המצוות דבנ"י, ענינם הוא (לא רק זיכוך האדם והעולם, אלא בעיקר) – "צוותא וחיבור" ('מצוה' מלשון 'צוותא') עם הבורא, וזוהי מהותה של המצוה. ומכיון שזהו ענין של צוותא וחיבור עם הבורא, דנברא ובורא הם באין ערוך לגמרי, מובן, דכשם שמציאות הנברא אינה תופסת מקום לגבי הבורא, כך גם עבודתו דהנברא אינה תופסת מקום לגביו. ולכן, הדרך לפעול "צוותא" זו היא (לא ע"י זיכוך ועלית האדם, ע"י ידיעתו והכרתו באלקות (דזה אינו שייך שיפעל בהבורא, כנ"ל), אלא) ע"י בחירת הקב"ה וציוויו, היינו ע"י ציווי ה' וקיומו.

ואת זאת מדגשת התורה מיד בתחילת הסיפור אודות אברהם אבינו, היהודי הראשון, שהבדלתו (בתור יהודי) ומעלתו לא החלה (בסיפור התורה) מצד מעלותיו הגדולות, בקירובו לאלקות ע"י עבודתו בכח עצמו (שזה הי' אצלו עוד קודם לכן), אלא ב"ויאמר ה' אל אברם לך לך גו'" – בכך שהקב"ה הבדילו. דשייכותו ודביקותו בהקב"ה (הכתובה בתורה) נפעלה ע"י הציווי שנצטווה מאת ה', וקיומו את הציווי.

יינה של תורה

”ביצחק יקרא לך זרע”

ביאור הטעם בכך שדוקא ביצחק ”יקרא לך זרע”, הגם שישמעאל היה ג”כ מושלם ביראת אלקים; החילוק בין דרכו של ישמעאל לדרכו של יצחק, וההוראה מזה בחינוך הילדים

א. ”ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יחי’ לפניך” (פרשתנו יז, יח) ופרש”י ”לפניך יחי’ ביראתך”. והיינו, דביאור טענת אברהם היא, דדי לו בכך שישמעאל יחי’ עם יראת אלקים ואין לו צורך בכך נוסף. וע”כ השיב לו הקב”ה ”ולישמעאל שמעתוך”, דבדבר בקשתו שתהי’ לישמעאל יראת אלקים – ”שמעתוך”, אבל אעפ”כ ”ביצחק יקרא לך זרע” (כא, יב), דזרעו העיקרי של אברהם הוא דוקא ביצחק.

והנה דבר ברור הוא, אשר היות והיה זה לאחרי שכבר עמד אברהם אבינו בכמה וכמה ניסיונות, ועמד במדרגה נפלאה, הנה כשביקש שתהי’ לישמעאל יראת אלקים, ביקש על יראה אמיתית ונעלית. ולפ”ז נמצא, שמכיון שהקב”ה נענה לבקשתו בודאי הגיע ישמעאל למדרגה נעלית בעבודת ה’. עוד מצינו, שאמו של ישמעאל, הגר, היתה ג”כ אשה גבוהה במעלותיה הרוחניות, וכמאי דאמרו ז”ל (תנחומא פ’ חיי, ח) שנקראת ”קטורה” ע”ש עבודת הקטורת דבית המקדש, והיינו, שהנהגתה היתה בדוגמת עבודה נעלית זו דהקטורת. וא”כ בודאי שהיתה מכניסה את ישמעאל לעולם של יראת אלקים אמיתית. ועפ”ז מתעוררת התמי’ – מדוע באמת השיב לו הקב”ה דביצחק דוקא ”יקרא לך זרע”, הלא לכאורה די בכך שלישמעאל תהיה יראת אלקים בשלמות.

לקראת שבת

יא

ב. ולהבין זה יש להקדים ולבאר החילוק הפנימי בין יצחק וישמעאל:

דהנה, לידת ישמעאל היתה באופן טבעי ורגיל, משא"כ לידת יצחק היתה באופן ניסי, בעת זקנתם דאברהם ושרה. ועוד חילוק יש ביניהם, בנוגע להברית מילה. דישמעאל נימול כשהי' בן י"ג, ויצחק נימול לשמונה ימים.

והנה, ברית מילה היא מצוה עיקרית ומיוחדת, על ידה מתקשר האדם עם הקב"ה. ומכיון שישמעאל נימול בגיל י"ג, דאז נחשב הוא כבר לבר דעת (דמשו"ז מתחייב בן י"ג במצוות), מובן שקיום המצוה שלו היה מצד מסקנת שכלו שצריכים לקיים ציווי הקב"ה. והיינו, שהתקשרותו לקב"ה היתה התקשרות מצד מסקנת שכלו. משא"כ מילת יצחק, שהיתה בעת שהי' בן שמונה ימים, הנה בגיל כזה אין שייך כלל שיחקור בשכלו את מהות המצוה וכו', ודוקא כשהי' במצב כזה של העדר השכל, אזי נכנס הוא ב"ברית עולם" – קשר פנימי ועצמי עם השי"ת.

ובזה הם ב' הדרכים דישמעאל ויצחק: דרכו של ישמעאל היא, שקיום התומ"צ הוא רק מצד הבנת השכל. אך זו אינה הדרך הנכונה, מאחר ואם בהמשך הזמן יהיו לו קשיים, א"א לדעת אם יעמוד בזה. ואפי' קודם לכן, א"א לדעת אם קיום המצוות שלו יהיה במדה מלאה, או שיקיים רק מה שמבין בשכלו וכו'.

משא"כ דרכו של יצחק היא, שהשייכות להשי"ת ועבודתו אינה מצד השכל, אלא באופן של קשר עצמי שלמעלה מהשכל, שיעבדו את ה' באופן שימסרו את נפשם להשי"ת. דאזי מובטח שתמיד ילך לבטח דרכו.

ג. וזהו מה שאמר הקב"ה לאברהם "ביצחק יקרא לך זרע" – כשבאים להעמיד דורות דורות של יהודים, א"א שיהיה זו באופן השייך להטבע. כל קיומם ועניינם של ישראל הוא באופן נסי ולמעלה מהטבע. ולכן דוקא "ביצחק", שעוד מלידתו הי' שייך לנסים, ושייכותו להקב"ה היא באופן דלמעלה מהטבע, "יקרא לך זרע".

וזהו גם הוראה לנו בחינוך הבנים: ישנם האומרים שאין צורך לחנך את הילד בתורה ומצוות בקטנותו, כשעדיין אינו בר שכל, אלא צריכים להמתין עד שיגדל ואז יחנכו אותו ע"פ שכלו לעבוד את ה'. וע"ז באה ההוראה ד"ביצחק יקרא לך זרע" – הדרך הנכונה היא דוקא בחינוך שלמעלה מהשכל, כנ"ל. דאזי מובטח ד"גם כי יזקין לא יסור ממנה".

הידושי סוגיות

הטעם דקדושה שני' דוקא קדשה לעת"ל

יקשה ע"פ הכס"מ בדברי הרמב"ם שחילק בין ב' הקדושות, וידחה ביאורי המפרשים דעדיין אינו מיושב מפני מה אין כיבוש האומות מפקיע מקדושה שני'; יבאר באופן מחודש דין קדושה אינו תלוי בקנין הארץ כ"א הוא ענין בפ"ע שנפעל בהכניסה, ובזה יישב דתלוי אופן הקידוש אי נעשה בדרך כיבוש או חזקה

א.

תמיהה בדברי הרמב"ם והמפרשים לחלק בין קדושה ראשונה לשני'

גבי ירושת הארץ לישראל שנזכרה בפרשתנו, איפליגו תנאי (ערכין לב, א) אי קדושה ראשונה קדשה רק לשעתה או גם לעת"ל, ונפק"מ להיכא דלא כבשו עולי בבל בקדושה שני', דאף שכבשום בזמן יהושע נתבטלה קדושתם בזה"ז. ופסק הרמב"ם (ספ"ו מהל' בית הבחירה. הל' תרומות פ"א ה"ה), דקדושה ראשונה קדשה רק לשעתה, ולכך "אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל" פטורים מתרו"מ דין תורה (והא דלא פטרום הוא רק כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית). ולזה "רבינו הקדוש התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות".

ובטעם הדבר מה שנשתנה קדושה שני' מראשונה, דרק קדושה שני' נתקדשה אף לעת"ל אחר שגלו, ביאר בזה הרמב"ם שם, דהחיוב שנתחייבה הארץ בקדושה ראשונה הוא רק מדין

לקראת שבת

יג

"כיבוש רבים", "וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומן השביעית שהרי אינה מארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השני הוא מקודש היום, ואע"פ שנלקחה הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות".

פירוש דהחילוק תלוי בדרך התיישבות ישראל בה, דבקדושה ראשונה נתיישבו ע"י מלחמה וכיבוש ולזה נתבטלה הקדושה לכשכבשו אותה מהם, משא"כ בקדושה שני' שהוא ע"י שהחזיקו בה, א"א לבטלה מהם ע"י כיבוש.

והקשה ע"ז הכס"מ¹ (הל' בית הבחירה שם), ד"איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה". והוסיף עוד להקשות, "ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש, וכי לא הי' שם חזקה, אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש".

והנה, הרדב"ז (הל' תרומות שם) ביאר בזה, דהדבר תלוי בקידוש שקידשוה בפה דדוקא אז א"א לבטל הקדושה, וזה עשו רק בקדושה שני', משא"כ עולי מצרים לא קידשוה בפה כ"א רק קידשוה במה שנתיישבו בה, ולזה נתבטלה הקדושה משגלו.

אמנם כבר נתקשו המפרשים (ראה שו"ת חיים שאל (להחיד"א) ח"ב סל"ט ד"ה וחזה), דצע"ג לומר דלזה כיון הרמב"ם בדבריו, דהא לא הזכיר הרמב"ם דבר וחצי דבר מענין הקידוש בפה, ורק תלה זה במה דהוי התיישבות ע"י חזקה ולא כיבוש, ואם כוונתו להחילוק הנ"ל הרי העיקר חסר מן הספר, ונראה יותר דהרמב"ם עצמו נתכוין לחלק באופן אחר. ועוד זאת, יל"ע טובא בדבריו, דהא לא אישתמיט בשום דוכתא שייזכר גבי עזרא מה שקידש הארץ בפה, והוא חידוש לומר כן בלא שנתפרש זה בשום מקום.

ב.

קושיות בדברי התו"ט שרצה לבאר שהוא תלוי במה שהי' מדעת הנותן

ולהתו"ט (עדיות פ"ח מ"ז) דרך אחר בזה, דכוונת הרמב"ם לומר דבקדושה ראשונה לא נקנתה להם הארץ מיד הנותן, ורק שכבשו מידו וסילקוהו שלא ברצונו, ולזה כאשר באו שוב הראשונים וסלקו לישראל שוב בטלה קדושת הארץ שהיתה תלוי' במה שנסתלקו משם. משא"כ בעולי בבל שהחזיקו בארץ מיד מלך פרס שנתן רשות בידם להתיישב בה, "לא אתא ביטול ומבטל לחזקה שהיתה מדעת הנותן". ר"ל דלזה כיון הרמב"ם במ"ש "חזקה", דפירושו שהי' מדעת הנותן, וזה הי' רק בעלי' השני'.

(2) ועד"ז במלא רועים ע' קדושה ראשונה אות ט.

(1) בהבא לקמן ראה אנציקלופדיא תלמודית ע' א"י (ע' ריו ואילך). וש"נ.

לקראת שבת

איברא דלכאו' צ"ע איך העלה ארוכה לקושיית הכס"מ³, דהא כיון דכיבוש נכרים במלחמה⁴ הוי קנין⁵ ובכוחו להיות מפקיע בעלות ישראל מארצם, מה לי אם היתה בעלות שע"י כיבוש או בעלות ע"י חזקה; והא כיון דכיבוש הנכרים הוי קנין המועיל להפקיע מידי בעלות, "מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ, משנלקחה הארץ מידינו בטלה החזקה"?!

ואף קושיא האחרת שנתקשה בה הכס"מ, דאף בכיבוש ראשון היתה "חזקה" עימו – בעינה עומדת, דהא אף נתינה מדעת הנותן היתה שם בכמה מן המקומות, דהגבעונים מסרו עריהם⁶ מעצמם⁷, ולמה לא חילק הרמב"ם לומר דבאותם המקומות נתקדשה קדושה ראשונה אף לעתיד⁸.

והתוי"ט שם הוסיף לבאר בזה, ד"אין להשיב מנתינת השי"ת שנתנה לישראל בראשונה, שיש להשיב שכמו שהשי"ת נתן לישראל הארץ כך ניבאו נביאיו שיעלו המחריבים ויטלו מהם, וכן ניבאו על כורש מלך פרס שיחזירה. אבל על לקיחת האומה הזאת מידינו לא מצינו בה נבואה בפירוש, ולפיכך שלא כדין נטלוה מידינו וקרקע אינה נגזלת". פירוש דכיון שהגלות הראשונה היתה בנבואת ה', לא חשיב הנתינה מיד ה' כנתינה מדעת נותן, כיון דהוא עצמו כבר ניבא שיסתלקו משם.

וגם בזה עדיין דרוש ביאור, דמה בכך אי היתה נבואה על הסילוק או לאו, הא אי נקטינן דסילוק ישראל ע"י מלחמה הוא קנין גמור⁹ המועיל להפקיע בעלותם, מה לי נתנבאו מקודם

קדושת כל הארץ). וראה לקמן שוה"ג הא' להערה 28.

7) ואף שזה הי' מחמת פחד מות, וא"כ צ"ל לכאורה שג"ז נכלל בגדר כיבוש כיון שהיו אנוסים, הרי מצינו (מרדכי גיטין פ"ה. וראה תרומת הדשן סע"ג. מ"מ הל' מכירה רפ"י ד"ה כתב הטור) שבאנסוהו ליתן מתנה אם הי' האונס באיום מיתה גמר והקנה.

8) ואין לומר שקדושת הארץ אחת היא ואא"פ שישאר רק על חלק הארץ, כדמוכח מלשון הרמב"ם (הל' ביהב"ח והל' תרומות שם) שבקדושה שני' קדשו רק "כל מקום שהחזיקו". ולכאורה דוחק לומר שבכיבוש (ראשון) שאני שחל רק על כל הארץ, כדמוכח מהל' תרומות שם ה"ב (את"ל דרק כל מקום שנכבש בפועל – נתקדש). וראה מנ"ח שם. אבל ראה ירושלמי שביעית רפ"ו. לקמן בפנים.

9) שו"ע אדה"ז או"ח שם.

3) נוסף על מה שהקשה בשו"ת דבר אברהם ח"א ס"י ס"ז.

4) כולל – ג"כ יראת מלחמה, כמו כיבוש אנשי גבעון.

5) גיטין לח, א. ובתוס' שם. רשב"א וריטב"א שם. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. חאו"ח סתרמ"ט ס"י. וראה בארוכה שו"ת דבר אברהם שם ס"א.

6) ראה יהושע קאפיטל ט. ולהעיר ג"כ מעיר היבוסי שלא נכבשה ע"י יהושע (ראה יהושע טו, סג ובמפרשים שם. שופטים א, כא ובמפרשים. ש"ב ה, ו ובמפרשים), ודוד קנה אותו מארוונה בכסף מלא (ש"ב בסופו. דה"א כא, כב ואילך):

ובמנ"ח מצוה רפד (אות ו'), דמכיון שמקום הזה נקנה רק בחזקה נתקדש גם לענין תרו"מ וחלה באופן שלא נתבטלה קדושתו בגלות ני"נ (כמו שבטלה

לקראת שבת

טו

על כיבוש הגויים ומה לי לא נתנבאו, הא הכיבוש עצמו כיבוש אחד הוא, וכיבוש זה הוא קנין המפקיע מבעלות הקודמת¹⁰.

ג.

יקשה דא"א לבאר כלל בדברי הרמב"ם שהחילוק תלוי באופן שגלו

ויש שביארו (שו"ת חת"ס י"ד סרל"ג), דבזה עצמו תלוי גדר הסילוק שע"י האומות, דרק סילוק שהוא ע"י נבואת ה' חשיב קנין המועיל להפקיע הבעלות, ולזה נאמר דרק כיבוש נבוכדנצר וכורש ש"ע"פ ה' כבשו", "הוראת שעה היתה להם ונקנה בכיבוש", משא"כ כיבוש האומות מקדושה השני' לא ה' ע"פ ה' ולזה אין בכוחו להפקיע בעלות ישראל. אבל לא נראה דלזה כיון התוי"ט דהא הוא תלה זה רק בגדר התיישבות ישראל מתחילה, אם הוא ע"י חזקה מדעת הנותן כו'.

ולבד מזה, ודאי אי אפשר לומר דזהו פירוש דברי הרמב"ם, דלהנ"ל אינו תלוי כלל איך נעשו ישראל בעלים על הארץ, ואפילו אי היתה קדושה ראשונה ע"י חזקה ולא כיבוש, מ"מ, היתה מתבטלת כיון שהסילוק ה' ע"פ ה', והרמב"ם כתב להדיא דהחילוק בין קדושה ראשונה לשני' תלוי בהתיישבות שהיתה בתחילה, ורק כיון שקדושה ראשונה היתה ע"י כיבוש ולא חזקה, לכך נתבטלה.

והנה, במה שהוקשה לעיל בדברי התוי"ט, מה שגם בכיבוש ראשון ה' חזקה מדעת הנותן בערי הגבעונים, לכאורה ה' אפשר ליישב בזה, כפי שמצינו מי שכתב כן בביאור שיטת הרמב"ם (שו"ת חיים שאל שם. ועד"ז בצל"ח ברכות ד, א. ועוד), דכיון שבכוונת ישראל ה' אז לכבוש הארץ בדרך כיבוש ולא בחזקה (כפירושה הנ"ל, מדעת הנותן), לזה לא הועיל מה שה' כאן חזקה כיון שהקונים לא נתכוונו לקנות בקנין זה, אלא בקנין כיבוש לבד. והוי כדין "העודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו לא קנה" (יבמות נב, ב. רמב"ם הל' זכי' ומתנה פ"ב הי"ג), שאף שעידור הוי חזקה ויכל לקנות בזה, מ"מ, כיון שלא נתכוין לקנות בחזקה זו דה' סבור שהוא כבר שלו, א"א לקנות בחזקה זו, וכ"ש הכא שהתכוונו דוקא לקנות בכיבוש, ולזה אף באותם המקומות שהחזיקו חשיב שנקנו בדרך כיבוש ולא בחזקה.

אבל צ"ע אם נוכל לומר כן בנדו"ד, דאפ"ל דרק במי שאינו מתכוין לקנות אין מועיל מעשה החזקה, אבל במי שרוצה לקנות ורק התכוון לקנות בקנין אחר, אימור דשפיר קונה

גמורה שנעשית ע"י קנין גמור (כחזקה) מדעת הנותן. אבל להדיעות שהוי קנין גמור קשה כנ"ל – נוסף על הקושיא שבדבר אברהם שם כנ"ל.

---

10) ולשיטתו צריך לומר (ועד"ז במלא רועים שם. וראה הון עשיר לעדויות שם) שס"ל שכיבוש מלחמה אינו "קנין גמור", וביכולתו להפקיע רק (בעלות קלושה שנעשית ע"י) כיבוש, ולא בעלות

לקראת שבת

בכל קנין שיעשה¹¹ – באופן היותר מועיל לחיזוק הבעלות שלו – גם בלא כוונה¹² (ובפרט בקנין דאורייתא¹³). ותו, דהכא לא שייך לומר כן, שערי הגבעונים נקנו בכיבוש ולא בחזקה, דהא לא הי' שם שום מעשה כיבוש כלל לבד מן החזקה, שהרי הגבעונים מסרו עריהם מעצמם ונסתלקו בלא שום קטטה ומלחמה, כ"א הי' שם רק מעשה חזקה לבד שנתיישבו שם ישראל, והיאך נימא שנקנו בכיבוש שלא הי' כאן כלל, אלא עכצ"ל דמה שנקנו הי' זה ע"י החזקה שרק היא היתה כאן.

ד.

יחדש דקדושת הארץ אינו שייך לקניינה והוא ענין בפ"ע

ולכך נראה לחדש בזה באופן מחודש, דחלות קדושת הארץ בקדושה ראשונה ובקדושה שני', לא היתה תלויה כלל באופן קניית הארץ ובאופן הבעלות, אלא באופן הכניסה וההתיישבות בה, שהם ב' ענינים נפרדים, וכדלקמן.

ובהקדם, דהקשו בב"ב (ק"ט, 14ב) גבי ירושת בנות צלפחד שירשו בחלק אביהם פי שנים במשפחתו כיון שהי' בכור, דלכאורה הוא היפך הדין דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, וכיון שמת קודם שנכנסו היתה ירושה זו רק ראוי' לבוא ואינו מקבל בה פי שנים. ומשני התם ד"ארץ ישראל מוחזקת היא". ומשמע, דבעלות ישראל בארצם כבר הי' עוד מקודם שנכנסו¹⁵.

והנראה בזה, דקנין ישראל על הארץ הוא עוד מברית בין הבתרים דפרשתנו, דדברי ה' לאברהם אינו רק מגדר הבטחה על נתינת הארץ לעתיד, כ"א שבזה כבר נקנתה לגמרי לו ולזרעו אחריו עד עולם. וכן ילפינן להדיא בירושלמי (חלה פ"ב ה"א) ממה שנאמר בהברית, (טו, יח) "ביום ההוא כרת ה' ברית את אברם לאמר לזרעך נתתי (בל' עבר) את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת" – שאי"ז הבטחה בלבד, אלא (בל' הירושלמי) "כבר נתתי"¹⁶.

ונמצא שב' ענינים יש בנתינת הארץ לישראל: א) קנין ובעלות הארץ, שניתנה לישראל בברית בין הבתרים (עוד לפני שכבשוה¹⁷) מתנת עולם¹⁸, ואין שום קנין המפקיע מזה. ב)

15) וראה בארוכה פרשת דרכים הנסמן להלן. ועוד.

16) וראה ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י שם.

17) ומלשון פירוש רש"י (ר"פ בראשית) "שאם יאמרו . . . לסטים אתם שכבשתם ארצות ז' אומות" משמע לכאורה, שגם הקנין ממון נעשה רק לאחר הכיבוש (ולא לפניו) – אף שי"ל שזהו רק לדעת האוה"ע – כדמשמע גם מפרש"י במק"א (נח ט, כו. לך יג, ז. טו, טז. וראה לקו"ש חט"ו ע' 147 הערה 24). וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 4 ואילך, ע' 8 ואילך (הובא בלקו"ש חט"ו ע' 109 הערה 67).

18) אלא "שאעפ"כ לא נקנית להם אלא בחזקה

11) אבל יש לחלק, שהיכא שכבר קנו ע"י כיבוש אין מקום לחזקה לאח"ז כיון שכבר הי' שלהם, כמ"ש במפרשים. וראה שו"ת חיים שאל שם בתחלתו מס' בירך יצחק, ומה שהקשה (בשו"ת) שם.

12) ראה שו"ת צ"צ יו"ד סר"ל. אה"ע סקנ"ט ס"א. ועד"ז בשו"ת חת"ס ורעק"א (ראה לקו"ש ח"א ע' 145 הערה 45, וש"ג).

13) ראה נמוק"י ב"מ י, א. ובהנסמן בהערה שלפנ"ז.

14) ובע"ז (נג, ב. וראה פרש"י שם ד"ה ואשריכם) "ירושה להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו".

לקראת שבת

זו

קדושת הארץ, שנפעלה אח"כ ע"י שהתיישבו בארץ בפועל¹⁹, ואז חלו החיובים והמצוות התלויים בקדושת הארץ.

ה.

באר הקידוש תלוי באופן הכניסה לארץ, ע"י כיבוש או ע"י חזקה

והנה, מכיון שקדושת הארץ נפעלה ע"י ביאתם לארץ והתיישבותם בה, ממילא מובן, דחלות הקדושה תלוי באופן שנצטוו לכס בה מפי ה', ובזה מצינו חילוק בין כניסה ראשונה לכניסה שני': בכניסה ראשונה – בא רצונו²⁰ של הקב"ה והציווי אל בניו:

"חלוצים תעברו" (דברים ג, יח. וכן בהכתובים דס"פ מטות לב, כ ואילך)), "ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם כל גיבורי החיל" (יהושע א, יד), "נכבשה הארץ לפניכם" (מטות לב, כט), וכיון שכן הי' הציווי, באופן זה לבדו נתקדשה, דהקידוש תלוי בהציווי, וא"כ קידושה הוא רק בדרך כיבוש לבד, ואין חזקה שאחר הכיבוש מועיל כלום בקידוש הארץ, דהא לא נצטוו על חזקה אלא על הכיבוש²¹.

---

21) אין להקשות דא"כ כמה נקנו ערי הגבעונים (דהרי גם יראת מלחמה לא היתה בזה כיון שכתרו ברית וכו') – דכיון שכבשו אנשי גבעון (לעבדים) במילא נקנית ארצם וכו', דמה שקנה עבד (נתינים) – שקבלו ע"ע מפני היראה כו' – קנה רבו (ו"נמשך" על קנינו עניני העבדות והקדושה שלו), אף שמעצמם מסרו ונתנו עצמם לעבדות.

ב) וארץ הגרגשי שפנה והלך (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. ויק"ר פי"ז, ו), הי' כבוש (מפני יראת מלחמה).

וגם עיר היבوسی שלא נכבשה ע"י יהושע (כנ"ל הערה 6) – י"ל שהי' כיבוש (בפועל) אח"כ ע"י דוד. כפשטות לשון הכתוב בש"ב ס, ז ואילך (ודלא כהמנ"ח הנ"ל הערה 6, ומה שקנה דוד מארוונה הי' רק כדי לשלול זכותו לגמרי (ראה לקו"ש ח"י ע' 62 ואילך. חכ"ט ע' 87). או י"ל עפמ"ש ברד"ק (ש"ב כד, כג. וכו"ה במנ"ח שם) שהיו שם למס עובד, וא"כ הי' כמי שנתכבשו" (כבשוה"ג שלאח"ז. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"א). וראה פדר"א פל"ו וברד"ל שם. לקוטי שיחות ח"ל ע' 88 ואילך. ואכ"מ.

ג) להעיר מירושלמי דמאי (פ"ב ה"א. ועד"ז הוא בירושלמי שביעית פ"ו ה"א לכמה גי' (ראה מפרשים שם)). "מעלי מסין כמי שנתכבשו", ובמפרשים שם. וראה אנציקלופדיא תלמודית שם (ע' רב), וש"נ.

המועלת כדאמרינן בקידושין דכו"ו במה ירשתם בישיבה וה"נ אמרי' בכ"ב דף ק" (שו"ע אדה"ז קו"א להל' הפקר בתחלתו). ובהמקנה קדושין שם, דהחזקה (לדעת רבי ישמעאל) היינו חלוקה שביניהם לקנות כאר"א חלקו, ולא לקנות מן הכנענים. וראה שו"ת דבר אברהם שם אות ו'.

19) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 206 ואילך.

20) כמחז"ל (תנחומא ע"פ באור רש"י עה"ת בתחלתו. ועד"ז בכ"ב פ"א, ב): שאם יאמרו לסטים אתם כו' ברצונו כו' נתנה לנו.

א) בתנחומא שלפנינו ליתא (ומאמר ר"י מסיים בהכתוב "כח מעשיו... נחלת גוים". ואולי סיום הפירוש הוסיף רש"י ע"פ הבי"ר שבפנים ההערה).

אבל ביפה תואר לב"ר שם כתב: **באגדת ר' תנחומא** איתיה להך אגדה **בהאי לישנא** (ומעתיק כהלשון שבפרש"י). ומסיים: **ובזה הלשון הביא רש"י ז"ל בתחילת פי' התורה. דמשמע שכ"ה גירסתו (וגירסת רש"י) בתנחומא. וראה רש"י לתהילים (ק"א, ו): ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית... שלא יוכלו האומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ ז' גוים.**

לקראת שבת

ייתירה מזו י"ל: מכיון שעל אופן כניסתם לארץ נצטוו "ונכבשה הארץ לפניכם" – "הארץ" תם – יש במשמע, שמיד שהיתה הארץ כבושה לפניהם, עוד לפני שנכבשו כל חלקי, כבר נשלמה החלות של קדושת הארץ; והיינו בכיבוש יריחו שהיתה "מנעולה של ארץ ישראל", וע"י כיבושה "מיד כל הארץ נכבשת" (במדב"ר פט"ו, טו. תנחומא בהעלותך יו"ד), דבזה לבד כבר חלה קדושת הארץ (אלא שבנוגע לכמה מצוות²² הי' תנאי נוסף של כיבוש וחילוק כו', וע"ד מצות יובל שחיובה חל רק כאשר "כל יושבי עלי" (ערכין לב, א), אבל קדושת הארץ²³ כבר היתה בשלימותה משנכבשה יריחו²⁴ ולא ניתוסף בה מידי²⁵). ובזה יובן עוד טעם שלא הועילה חזקה בקידוש הארץ כלום – גם בערי הגבעונים וכיו"ב שלא נכבשו – כי (נוסף על שלא נצטוו אלא על הכיבוש, וכנ"ל) כבר נתקדשה הארץ כולה לפני²⁶, בכיבוש יריחו וכנ"ל²⁶.

וכ"ז בכניסה ראשונה אבל בכניסת עזרא נאמר (ירמי' כט, י) "אפקוד אתכם להשיב אתכם גו' להשיב אתכם אל המקום הזה", פירוש דנצטוו רק לעלות ולהתיישב בה, "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמי' מ, יו"ד), ולא נזכר בזה כלל ענין הכיבוש. ולזאת, מכיון שרצון וציווי הי' (לא לכבוש, אלא) להתיישב בארץ – ממילא נפעלה חלות הקידוש (בלשון הרמב"ם) "בחזקה שהחזיקו בה".

והנה בכ"ז מבוארים היטב דברי הרמב"ם, שקדושה ראשונה היתה ע"י כיבוש וקדושה שני' – "בחזקה שהחזיקו בה". ומתורץ קו' הכס"מ (הב') דגם "בראשונה שנתקדשה בכיבוש

בתרומות ומעשרות וביכורים (ועוד) עד אחר ירושה וישיבה, ואין מפרשים כפשוטו שאז לא נגמרה קדושת הארץ.

26) ומ"ש הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב) "ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי שלא יהי' כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבשו חלקו" – היינו להיות "נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצוות" (לשון הרמב"ם שם), שחיוב המצוות נעשה בכל מקום לאחר שנכבש המקום וחלקו (דאלת"ה לא נחייבו בכנה"ל עד לאחר שנכבשה בסוף ימי דוד ובכו"כ מקומות מפורש דלאחרי יד דכבשו וחלקו נתחייבו), אבל ענין הקדושה נעשה תיכף בכיבוש יריחו.

ובאחרונים לירושלמי שביעית רפ"ו ע"פ דברי הרמב"ם הנ"ל דכיון שיהושע ובית דינו חלקו כל א"י לשבטים נק' כבר "שקנו כולה" (בסוף יד שנה). וראה צפע"נ לרמב"ם הל' תרומות שם בסופו (ג, ד). ואכ"מ.

22) ראה אנציקלופדיא תלמודית שם ע' ריט ואילך. וש"נ.

23) וכדמוכח גם ממ"ש הרמב"ם (הל' תרומות והל' בית הבחירה שם) שקדושה ראשונה היתה מפני הכיבוש אף שמדבר שם בהחייב דתרומות ומעשרות ושביעית שחיובם הוא רק אחר (כיבוש ו) חילוק, כי ע"י כיבוש נעשה כבר קדושת א"י גם בנוגע לתרומות ומעשרות.

24) בנוגע לחלה שנתחייבו תיכף בבואם לארץ (ספרי ורש"י שלח טו, יח) לפני כיבוש יריחו, דהרי אכלו מתבואת הארץ ממחרת הפסח (יהושע ה, יא–יב) י"ל דאינו תלוי בקדושת הארץ. ראה שו"ת שאילת דוד חידושים בעניני שביעית בתחלתו (ועיי"ש שר"ל שהוי מחלוקת בכתובות (כה, סע"א) ובירושלמי חלה שם). ולהעיר ממנ"ח (שם) שר"ל שגם תרומות ומעשרות וכו' אינו בגדר קדושה אלא מפני דהוא ארצם. ואכ"מ.

25) וכדמוכח גם מזה שמצינו (הובא באנציקלופדיא שם) כמה טעמים ע"ז שלא נתחייבו

לקראת שבת

יט

וכי לא הי' שם חזקה כו", וכדלעיל בארוכה.

ואף קושייתו הא' דהכס"מ – "מה כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידינו בטלה החזקה" – מתורצת ג"כ ע"פ הנתבאר. דהנה ההפרש בין כיבוש לחזקה הוא, שהדבר נמצא בידי אחרים וצריך להוציאה מהם בע"כ²⁷. ונמצא דעצם ענין הכיבוש מורה שיש בעלות מוקדמת על הדבר, ואופן הכיבוש הוא ע"י ההתגברות, אבל חזקה גדרו (לא ההתגברות וההוצאה מבעלות הקודמת, אלא) פשוט – שהדבר שלו, לפיכך עושה פעולה של חזקה (להראות ולהפגין בעלותו הגמורה דהמחזיק).

ובזה יבואר החילוק בין קדושה ראשונה (שלא היתה אלא לשעתה) לקדושה שני' (שקידשה ג"כ לעת"ל): בקדושה ראשונה, כיון שנצטוו ליכנס בארץ ע"י כיבוש, שגדרו התגברות והוצאה מבעלות מוקדמת וכנ"ל, ממילא נמצא שמצד הציווי ישנה מציאות של בעלות דאזה"ע לפני הקידוש, והכיבוש תלוי בהתגברות והכיבוש מידם (כיון דהכיבוש נעשה ע"י האופן שנצטוו לכנוס, כדלעיל בארוכה); לזאת "כיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש"²⁸, כי אופן הקידוש, שבאה ע"י כיבוש והתגברות, בטל. אבל בביאה שני' שנתקדשה "בחזקה שהחזיקו בה", שגדרו (לא ההתגברות, אלא) עצם ההשבה לארצם וכנ"ל – נתגלה ע"ז שחלות קדושה זו אינה תלוי' בהתגברות על בעלות האומות, כמו שהכניסה אינה באופן של התגברות על האומות; אדרבה: ציווי ה' להחזיק בה בלי כיבוש, מורה שאין לאזה"ע בעלות כלל בארץ, כמו חזקה כפשוטה שאינה כדי להוציא מבעלות מוקדמת, וכנ"ל.

ובסגנון אחר י"ל: הציווי ליכנס בעליית עזרא באופן דחזקה מורה, שקדושה שני' נפעלה ע"י הבעלות של ישראל מאז ניתנה להם בברית בין הבתרים (דלא כקדושה ראשונה, שנפעלה ע"י הכניסה ולא ע"י הבעלות); ובמילא: כשם ש"א"י מוחזקת היא" אינה בטלה לעולם²⁹, דגם לאחר החורבן עודנה "ארצנו" ו"אדמתנו"³⁰ – כך גם בנוגע הקידוש (קדושה שני') שנפעלה ע"י חזקה זו, אינה בטלה.

השמטות להל' תרומות (סב, א).

30) ועד שנוגע לדין, לכמה דעות, בנוגע לפרוזבול שאפילו מי שאין לו דקרקע יכול לכתוב בשטר והקנתי לו ארבע אמות לפי ש"אין כל אדם מישאל שאין לו ד' אמות בארץ ישראל ואם תאמר נטולה הגוים ואנן בגלות, קיימא לן לרבנן דקרקע אינה נגזלת ובחזקת ישראל היא וארץ ישראל נקראת ע"ש ישראל כו" – שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ס"י תקלו. וראה ס' השטרות לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קדושין ס"י קמו – קנא. וגם הדיעות שחולקין – ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 הערה 69, די"ל שבעצם הדבר לא נחלקו, כ"א בנוגע לפרוזבול והרשאה.

27) ראה גם הון עשיר לעדויות שם. אלא שמבאר להסברא שהכיבוש נוגע לקנין ובעלות הארץ.

28) ואין נפק"מ אם עכו"ם קונים בכיבוש מלחמה, רק עצם העובדא "שנלקחה הארץ מידיהם", וכדמוכח עוד יותר מלשונו בהלכות תרומות שם, "שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל", ואינו מזכיר כלל שכבשוהו מישאל.

29) וזה שארז"ל (מכילתא יתרו יח, כז) דא"י ניתנה על תנאי – ה"ו רק בנוגע לקדושת הארץ, שהיית ישראל על אדמתם בפועל, אבל גם אז נשארה בעלות ישראל על א"י בשלימות. וראה צפע"נ

לקראת שבת

וזוהו שבכניסה הראשונה היתה חלישות בבעלות ישראל, דהא היתה תלוי בהתגברות על האומות מה שהוציאו הארץ מרשותו, ומובן שהקדושה שנפעלה בזה היא באופן התלוי במה שיצאה הארץ מידי האומות, וכנ"ל שנצטוו לקדושה בכיבוש, דבזה גופא שנצטוו לכבוש נרמז דהארץ הוא בידי אחרים שצריך לכבשה מהם, וא"כ קידושה תלוי במה שתצא מידם שהוא הענין דכיבוש, ולזה מיד שפסקה מלהיות מחוץ לידי האומות, שגלו ישראל מאדמתם, בטלה הקדושה שהיתה תלוי בענין ה"כיבוש" שתהי' שלא בידיהם.

ובזה א"ש גם מה שהדיוק הנ"ל דהבעלות היתה מאז ומעולם, מה שנאמר בהכתוב בל' עבר "לזרעך נתתי", זהו דוקא בהכתוב המרמז לכניסה הב' שהיתה תלוי' בהבעלות שישנה תמיד מימות אברהם. משא"כ בהפסוקים שלפנ"ז, המרמזים לכניסה הא', הוא בל' עתיד, "לזרעך אתן", "לך אתננה", כיון דלא מיירי בהבעלות שכבר היתה, כ"א הוא קידוש שע"י כיבוש, שענין הכיבוש הוא כנ"ל שע"י יוצא מרשות האחר, וזהו שרמז הכתוב שנתניה זו שבדרך כיבוש יהי' רק בעתיד, כיון שכנ"ל הוא תלוי בסילוק האומות שהי' רק בזמן יהושע ולא בימי אברהם.

ו.

**יבאר מהכתובים דפרשתנו דהחילוק בין כניסה ראשונה לשני'
הוא בעין החילוק דמתנה וירושה**

ויש לקשר כ"ז – אופן פעולת הקדושה בב' העליות, דהוא בב' דרכים שונים – בלשונות הכתובים דפרשתנו בדבר קנין הארץ לאברהם ולזרעו אחריו.

דהנה, מצינו שנזכר הענין דנתינת הארץ ג' פעמים בפרשתנו, דבתחילת הפרשה (יב, ז) נאמר "וירא ה' לאברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת", ואח"כ נזכר עוד כשיצא ממצרים ונפרד ממנו לוט, "כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך" (יג, טו), "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (שם, יז). ובפעם הג' הוא הכתוב דלעיל בכרית בין הבתרים, "לזרעך נתתי גו'".

ויש לדייק בזה דמצינו כמה חילוקים בין ב' הפעמים שבתחילה, להפעם הג' דברית בין הבתרים, דבהראשונות לא מצינו שיהי' בשייכות לבקשת אברהם או שעשה בזה פעולה וכיו"ב, משא"כ בהברית בין הבתרים הי' זה לאחר שביקש בעצמו (טו, ח) "במה אדע כי אירשנה"³¹ (אחר שנאמר לו מקודם "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה" (שם, ז)), ואף עשה בזה פעולה – שהלך בארץ לארכה ולרחבה. וגם שבראשונות נזכר בלשון "נתניה" לבד, ובאחרונה נזכר גם ל' "ירושה".

ומבואר ע"ז (צפע"ג עה"ת שם), דבזה נרמז לב' אופני נתינת הארץ לישראל, ירושה ומתנה³²,

כו' אלא מאחר שנתנה להן לשום משנה חזר ונתנה להן לשום ירושה.

31) ראה פרש"י טו, ו.

32) ירושלמי ב"ב פ"ח ה"ב: אם מתנה למה ירושה

לקראת שבת

כא

והם ב' הקדושות שנתקדשה הארץ, דקדושה הראשונה הוא בדרך "מתנה" שנתקדשה כל הארץ יחדיו ולא שייך בזה "מקצת" דהמתנה כולה אחת היא, וקדושה שני' היתה רק במקצת הארץ כיון שהוא מגדר "ירושה" דשייכא אף במקצת. והוא החילוק בין ב' הפעמים, דהפעם הא' שנא' בל' נתינה מיירי בכניסה ראשונה, ובההבטחה שבכרית נזכר לשון ירושה דמיירי בכניסה הב' ³³ [כנרמז במה שמצינו רק באחרונה ששאל מקודם, דהי' נחשב כחטא אצל אברהם (נדרים לב, א³⁴)], ורק לאח"כ נאמר לו על הירושה, והוא כעין קדושה שני' שהיתה אחר שגלו על חטאיהם].

וזהו שהתהלך קודם בארץ לארכה ולרחבה, דהוי כפעולת חזקה כמ"ש הת"י (יג, טז) ד"עבד בה חזקתא" ³⁵, וכנ"ל בארוכה דרק בקדושה שני' הי' גם "חזקה" שהחזיקו בה, כדלהלן.

והנה, נקודת החילוק בין ירושה למתנה היא דירושה אין לה הפסק ומתנה יש לה הפסק (ראה ב"ב קכט, ב. קלג, א), פירוש דבירושה אי אפשר לו שיוירש לאחד ויגבילו להיות "אחרוך לפלוני", דאחר שירש זה ממנו שוב אין להמוריש הראשון בעלות כלל בהירושה להחליט למי תלך והיורש לבדו מורישו ליורשיו, משא"כ במתנה רשאי לומר "נכסי לך ואחרוך לפלוני", היינו דבמתנה אף אחר שקיבלה לא יצאה לגמרי מהנותן (ואינו עובר בירושה ליורשי המקבל הראשון לכשימות).

ובעומק יותר, החילוק בזה הוא דבירושה שייכות היורש להדבר הוא מצדו, דלהיותו קרוב להמוריש, לכן יורש הוא ממנו, וכיון שבעלותו באה מצד שייכותו בעצמו להירושה, לזה בעלותו עלי' היא בשלימות (ועד שירושה אינו כלל בגדר ד"שינוי רשות", דאין הירושה משתנה לרשות אחרת, כ"א שהיורש עומד במקום המוריש עצמו, ובדרך ממילא נעשו נכסי המוריש שלו (צפע"נ בשלמה יג, א. מהד"ת יט, א. שו"ת צפע"נ (ווארשא) ח"ב סק"ח)). וכ"ה קידוש הארץ בפעם השני' שנעשה באופן בלתי תלוי בהאומות שמהם ניתנה הארץ, והי' מצד בעלותם של ישראל מעצמם בארץ מאז ומעולם. משא"כ במתנה, דכל השתייכותו להדבר באה רק מצד הנותן מה שהסכים בדעתו ליתנו לו ³⁶ (אף ש"אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא יהיב לי' מתנתא" ³⁷), שזוהו ע"ד הנ"ל דבכניסה ראשונה תלוי הדבר במה שיצאה מידי האומות.

ע"ש. וראה צפע"נ ה' תרומות ג, ד. ועוד. לקו"ש חט"ו ע' 207 הערה 53.

36) ראה גם אוה"ת בראשית יא, א. ראה ע' תשסא ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 115 ואילך וש"נ (בהערה 19).

37) מובא בכ"מ (המשך וככה תרל"ז פס"ח. המשך תרס"ו ע' קלא. ועוד). ועיין מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

---

33) להעיר מרמב"ן שם: והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא וכאשר צוהו על המילה אמר לו לאחוזת עולם לאמר שאם יגלו עוד ישובו וינחלוהו כו'.

34) וראה פד"א רפ"ח. אברבנאל כאן. ועוד.

35) וראה גם אוה"ח הנ"ל. ב"ב ק, א. אוה"ח יג, יז. פרשת דרכים דרוש ט. ולהעיר משו"ע אדה"ז חלק חו"מ ה' הפקר קו"א סק"א בתחלתו "לא נקנית להם אלא בחזקה המועלת כו' וה"נ אמרי' בב"ב דף ק",

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

"גדול שמושה"

"ויתפלא החסיד ר' איזיק על עומק הפלפול שחידש כ"ק ר' ישראל בחידושי הרב, אלא שהי' מוקשה לו מדוע הקדים את הערותיו לספר המעשיות, להערותיו לחידושי התורה..."

אמיתית שמושה של תורה

לימוד התורה ושמושה הנה לא זו בלבד אשר כחדא אינון – ומי כמונו בדורנו זה יודע ורואה במוחש, את גודל המחסור המוסרי באלו שעסקו רק בלימודה ולא בשמושה של תורה. ואפילו אלו שיודעים את גופה של תורה ומחבבים ומוקירים אותה ומאמינים בני מאמינים בקדושתה הנה הוא אצלם כגוף בלא נשמה, להיות שלא זו בלבד שהלימוד והשימוש כחדא אינון, אלא מפורש אמרו שלפעמים שמושה יותר מלימודה, והטעם הוא מפני שמושה של תורה זהו קיומה.

ואמיתית שמושה של תורה הוא התוועדות חסידותית - א חסידישער פארבריינגען - כי בהתוועדות זו, כשהיא כמו שנהגו זקני החסידים בכל דור, הנה מספרים סיפורי צדיקים וחסידים עם המוסר השכל שבהם ומבארים ומסבירים מה שצריך להתלמד מהם. ומתעוררים בהתעוררות המתאמת לפי תוכן הסיפורים ובמדה ידועה בא אל הפועל בסור מרע ועשה טוב. ומהאי טעמא הנה חבכו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' נשיאי חב"ד והצדיקים המפורסמים. נשיאי החסידות הכללית, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, את התוועדות החסידים וסיפורי מעשיות.

לקראת שבת

כג

סיפורי המעשיות שקדמו לחידושי התורה

וכמעשה הידוע:

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הואיל לשלוח את הרב הגאון האמיתי החסיד הנודע מוה"ר יצחק אייזיק נ"ע הלוי עפשטיין מהאמליע, אל כ"ק אדמו"ר מוה"ר ישראל מרוזין זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בנוגע לעניין הכלל.

החסיד ר' אייזיק, להיותו מחניכי חסידי חב"ד, התעניין במאוד מה אורחות והנהגות חסידי רוזין בכלל והנהגותיו של כ"ק ר' ישראל מרוזין בפרט, וישם דעתו הרחבה ולבו על כל דבר הנהגה בפרט.

הסדר אצל כ"ק ר' ישראל מרוזין הי' אשר בעת קבלת שלום - הנהוג אצל חסידי פולין וואהלין - וכן בשעת קבלת אנשים ("פראווען זיך") וקריאת הפתקאות ("קוויטלעך") הנה "המקורב", אחד מיחידי סגולה מזקני החסידים אשר בחר בו כ"ק ר' ישראל להיות המתורגמן בינו ובין החסידים והי' מכונה בשם "מקורב" - הי' עומד על ימינו, והגבאי הראשון משמאלו.

בין האורחים שהיו אז ברוזין, הי' אחד מגדולי הרבנים בבוקאווינא מפורסם ללמדן גדול וממקושריו הכי גדולים של כ"ק ר' ישראל, והביא את חיבורו לקבל עליו הסכמתו של כ"ק ר' ישראל. גם אחד החסידים בא, אשר אסף כמה שנים סיפורי מעשיות מצדיקים וחסידים ויביא גם הוא את חיבורו, לקחת הסכמה מכ"ק ר' ישראל.

בשעת קבלת האנשים עמדו שני החסידים המקושרים הנ"ל, הרב והחסיד, וחיבוריהם בידיהם. ע"פ הוראת כ"ק ר' ישראל, לקח המקורב את ספריהם מידיהם ויקרא לפני כ"ק ר' ישראל איזה מקומות מחיבורו של הרב ואח"כ קרא איזה ספורים מספרו של החסיד המלקט.

כ"ק ר' ישראל ישב בדבקות ואח"כ התחיל לדבר בדבר מעלת סיפורי צדיקים והרושם הגדול שדבר זה עושה בהיכלי הצדיקים בגן עדן. אח"כ דיבר בענייני חידושי תורה, באותם העניינים אשר המקורב קרא לפניו מספרו של הרב בפלפול רב. ואח"כ ציוה להמקורב לכתוב את הסכמתו על שני הספרים.

חביאור של הרוזינער

החסיד החב"די ר' אייזיק נ"ע הסתכל בתשומת לב על הסדר בקבלת האנשים ועל יחס כ"ק ר' ישראל למקושריו ויתפלא על עומק הפלפול וסגנונו שחידש כ"ק ר' ישראל בחידושי התורה של הרב. אבל הי' מוקשה לו מדוע הקדים כ"ק ר' ישראל את הערותיו וכן את הציווי לכתוב את הסכמתו לספר הלקוטים של ספורי המעשיות, לפני הערותיו על חידושי תורה של הרב וציוויו לכתוב הסכמה על ספרו. ויהי לפלא בעיניו.

לקראת שבת

כיומיים אחרי כן הי' ראש-חודש. החסיד ר' אייזיק הוזמן לסעודת ראש-חודש ובתוך הסעודה אמר כ"ק ר' ישראל דברי תורה וקודם ברכת המזון אמר: הגאון הליטאי ("ליטווישען גאון") תמה ("איז געווען א פלא") עלינו, על מה שדברנו קודם אודות סיפורי הצדיקים ורק לאחר מכן בנוגע לחידושי התורה. כמו גם על מה שהענקנו את הסכמתנו לחיבור של סיפורי הצדיקים קודם הסכמתנו לחיבור של החידושי תורה.

זוהי באמת – המשיך ר' ישראל – קושיה גדולה ועתיקה שכבר רש"י הקדוש שהיה גאון עולם בנגלה ובנסתר, נזקק אלי' בפסוק הראשון של ספר בראשית: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ומה טעם פתח בבראשית משום "כח מעשיו הגיד" – הנשמה הנמצאת במעשים שבבריאה בכל עת ובכל רגע.

הסבא, המגיד הגדול והקדוש ממעזריטש קיבל מהבעש"ט הקדוש את הדרך כיצד לראות בכל דבר את הנשמה הנמצאת בגוף הדבר.

חידושי הרב לעומת חידושי הקב"ה

מבינים הנכם – פנה כ"ק ר' ישראל מרוזין אל החסיד ר' אייזיק – אנו הולכים בדרכו של הקב"ה שנתן לנו את התורה, קודם ספר בראשית – סיפורי צדיקים (כפי שאומר המדרש "במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים) ורק אח"כ ספר שמות – "החדש הזה לכם".

שני המחברים הנם חסידים בעלי צורה; שני החבורים מכילים חידושים נפלאים, אלא שחידושי התורה מספרים על הלמדנות הגדולה וגודל הסברות, שחידש המחבר בתורה הקדושה. סיפורי הצדיקים מספרים אודות החידושים הגדולים שהשי"ת חידש ומחדש בעולם – זו הסיבה מדוע הקדמנו את ההסכמה לסיפורי הצדיקים קודם ההסכמה לספר חידושי התורה.

